

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. spalio mėn. 24 d. / October 24, 1987

Nr. 208(38)

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Atvirumo“ žodžių potvynis ir žodžių krizė

I Polonijaus klausimą, ką jis beskaitas, Hamletas atsakė: „Žodžius, žodžius, žodžius“. Ar Šekspyro herojus turėjo omenyje žodžių potvynį Lietuvos spaudoje „atvirumo“ ir „persitvarkymo“ temomis?

Tame žodžių sraute žodžiai nelygūs žodžiams. Stojasi žodžiai, kuriais mėginama aiškintis, atnaujinti melų mazgus, atstatyti prarastą ryšį tarp žodžių ir pasaulio. Ir atšiauriausi žodžiai, kuriais vėl dangstomos nemalios tiesos, žodžiai-melagaliai, žodžiai-maskuotojai.

CK pirmojo sekretoriaus Petro Griškevičiaus straipsnyje „Demokratija ir meninė kultūra“ (Tiesa, 1987 m. gegužės mėn. 23 d.) skaitome, kad Lietuvoje „per pastaruosius dešimtį penkiolika metų neišvengta tam tikrų konjunktūrinių apribojimų“. Koks magiškas partinis žodys! Lietuvių kultūrininkų su pasipiktinimu ir širdgėla pasmerkta cenzūra, istorijos amputavimas, kultūros darymas pavirsta „nekalta“, neutralia abstraktybe — „tam tikrais konjunktūriniais apribojimais“, kokie neišvengiami bet kuriame istorijos tarpsnyje, kol bus pasiekta utopija! (Vargšas Hegelis, ar jis galėjo nujauti kokiems tikslams bus naudojamos jo idėjos!) Remiantis Griškevičiaus logika, prievartavimą reikėtų vadinti „konjunktūrinę perestroiką“, o žmogžudystę — „baigiamųjų konjunktūrinių apribojimų“.

Panašiais žodžiais š. m. balandžio mėnesį įvykusiame rašytojų sąjungos valdybos plenumo netolimajam praeitį „aiškino“ literatūros kritikas ir valdybos pirminis sekretorius Petras Bražėnas (ten pat). Pasak jo, „dėl istorinių aplinkybių didelė (lietuvių kultūrinio) palikimo dalis nebuvo integruota į gyvą socialistinės kultūros procesą“. Ar neparankus tas terminas — „istorinės aplinkybės“? Kas gi gali būti kaltas dėl „istorinių aplinkybių“? Ar išgirsime, kad „dėl istorinių aplinkybių“ 1933 m. sausio mėnesį Berlyne supleskėjo visas kalnas knygų. Dachau ir Auschwitzas irgi susiję su „istorinėmis aplinkybėmis“. O gulagas ar nebuvo — tebėra — „istorinė aplinkybė“? Ir ką reiškia terminas „socialistinė kultūra“? Ar Lietuvos, ar bet kurios tautos kultūrą galima apriboti viena

politine ideologija? Ir kuo čia dėtas „socializmas“? Lietuvos kultūra buvo ir tebėra daryta pagal marksizmo-leninizmo principus, remiantis Lenino, Stalino ir kitų didžiųjų „vadų“ idėjomis, ir tarnaujant sovietinės rusų imperijos interesams.

Skirtingi žodžiai su skirtingomis funkcijomis dramatiškai susikryžiuoja ir *Literatūros ir meno* redakcijos darbuotojos Aldonos Žemaitytės pokalbyje su Bražėnu (*Literatūra ir menas*, 1987 m. gegužės mėn. 16 d.). Žemaitytės žodžiai tiesūs ir konkretūs; ji tvirtina, jog „reikia kalbėti viešai, be užuolankų ir kompromisų“, nevengiant „konkrečių pavardžių, konkrečių faktų, kaltinant valdininkiją ir biurokratiją“. Bražėnas jai atsako bendrybėmis, užuolankomis ir žodiniais gudrybėmis. Santvarkos krizė, melą ir klastotę jis mėgina aiškinti tais pačiais žodžiais-maskuotojais iš standartinio melo ir klastotės žodyno — kalba apie „kultūrą“, „subjektyvizmą“, „voluntarizmą“. Anot Bražėno, „aukščiausiose politinėse šalies instancijose padaryta tikrai revoliucinė išvada: be demokratijos, be kritiško ir savikritiško nuomonių svarstymo, neįmanomas mūsų artėjimas prie tiesos, teisingumo, socializmo idealų“. Netiesiogiai pripažįnys, kad beveik septyniasdešimt metų toji santvarka egzistavo be demokratijos, buvo antidemokratiška, jis tikina savo skaitytuosius, jog toji pati santvarka staiga ims ir nužygiuos į tikrą demokratiją — jog begemotais pagimdys baleriną.

Tą pačią sistemą ir jos terminologijos krizes pagimdė žodinė akrobatika randame ir kitose Vidurio-Rytų Europos šalyse. Pavyzdžiui, Čekoslovakijoje partinių ideologų padėtis dar keblėsnė, nes ten dar nenuspresta kaip čekiškai paaiškinti rusiškų žodžių „glasnost“ ir „perestroika“ prasmę. Paprasčiausia būtų kalbėti apie „reformą“, „liberalizaciją“ ar „demokratizaciją“, bet Čekoslovakijoje visi tie žodžiai tebėra „tabu“, nes jie susiję su 1968-ųjų metų reformomis — su Aleksandru Dubčeku, „Prahos pavasariu“ ir mėginimu sukurti „socializmą žmoniškų veidų“. Čekų spaudoje neseniai pasirodė vienuolikos vadovaujančių ideologų diskusija apie

Jonas Borevičius, S.J. — 50 metų Dievo ir žmogaus tarnyboje

ANTANAS JUODVALKIS

Kalbant apie kuniga, savaime išskyla jo veikla parapijoje, visuomenėje, organizacijoje, o kalbant apie vienuolį ir dar jėzuitą, minis krypsta į švietimą, auklėjimą, aukštesnių idejų skiepimą, tikėjimo tiesų sklaidimą žmonių tarpe. Senovės Didžiojoje Lietuvoje įsikūrę jėzuitai atnešė šviesą ir mokslą visai valstybei, o įkurtas 1579 metais Vilniaus universitetas švietė visoje Rytų Europoje. Žlugus Didžiajai Lietuvos kunigaikštijai, buvo uždarytas Vilniaus universitetas ir išvyti tėvai jėzuitai. Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, lietuvių jėzuitų nebuvo, bet jų atsteigimu susirūpinęs ordinas dovybė ir pavedė kaimyninei Vokietijos provincijai pradėti jėzuitų veiklą. Į Kauną atvyko tėvas dr. Jonas Kippas su padėjėjais ir 1924 m. įsteigė jėzuitų gimnaziją Kaune, o 1930.III.19 suformavo Lietuvos jėzuitų viceprovinciją. Lietuvių jėzuitų atsteigėju laikomas tėvas B. Andriuska, S.J.

Jonas Borevičius gimė 1906.XII.6 Alytuje ir ten baigė 1925 m. Alytaus gimnaziją ir įstojo į jėzuitų ordiną. Lietuviai jėzuitai naujokyną įsteigė tik 1929 m. Pagrįžę, Raseinių apskr., tad būsimasis tėvas Jonas Borevičius, 19 metų jaunuolis, buvo išsiųstas studijoms į Valkenburgą, Olandijoje. Čia jis studijavo filosofiją ir 1932 m. sėkmingai baigė. Nesitenkino vien tik filosofijos studijomis, bet savo žinių bagažą iš socialinių mokslų

„pavojinguosius žodžius“. Vienas marksizmo-leninizmo žinovas perspėjo, jog reikia užkirsti kelią „senoms prasmėms, kurios tyko išliužti į naujas kategorijas“ (Kitą patariant: dėl Dievo meilės, nekalbėkim apie „reformą“!). O vyriausias čekų televizijos redaktorius išreiškė viltį, kad kai Čekoslovakijoje prasidės „persitvarkymas“, atvirumas taps tokiu natūraliu dalyku, jog jam nebereikės duoti jokio vardo. Problema išsprendžiama „pavojinguosius žodžius“ pašalinant iš žodyno! (*Index on Censorship*, 1987, Nr. 6).

Si žodžių krizė yra neišvengiamas totalitarinės santvarkos — mėginimo pajungti kalbą vienai, „tiesai“ ir vienos politinės grupelės poreikiams — padarinys. Išdavoje, žodžiai atsiskyrė nuo prasmės. Kaip Rytų Vokietijos rašytoja Christa Wolf kalbėjo 1980 metais: „Daugybė žodžių, kuriais mes vadovomės — „laisvė“, „lygybė“, „brolybė“, „humanizmas“, „teisingumas“ — buvo iš mūsų atimti, laikraščiai konfiskuoti, ir tapo nieku — jau nebėra jokio ryšio tarp tų žodžių ir tikėjimo“.

srities papildė Muensterio (Vokietijoje) ir Louvaino (Belgijoje) universitetuose.

Baigęs filosofijos studijas, jaunas akademikas 1932 m. pasiūnčiamas į Taliną, Estijoje, arkivyskupo sekretorium. Ten įsteigė jaunimo auklėjimo institutą ir jam vadovavo, kartu mokytojo tenykštėje rusų kolegijoje. Čia bedirbdamas 1933 metais estiškai parašė dramą „Kaledu garsai“, kuri buvo pastatyta scenoje.

1934 m. iš Talino grįžo į Valkenburgą, Olandijoje, studijuoti teologiją, kurią 1938 m. baigė. Kunigū įšventintas 1937 m. birželio 24 d. Valkenbūrgėje, o primicijas laikė savo gimtajame Alytuje 1938.VII.26.

Sielovadoje

Jaunas vienuolis jėzuitas, tėvas Jonas Borevičius, grįžo į jau neramią Lietuvą ir įsijungė į sielovados darbą. Studijuodamas filosofiją, sociologiją ir teologiją, gerai susipažino su vienuolio kunigo paskirtimi ir pasiruošė būti naudingų žmonėms. Būdamas geras ir įtaigus pamokslininkas, tėvas Jonas Borevičius, S.J., skelbia Dievo žodį rekolekcijsose moksleiviams ir studentams.

Prasideda Lietuvai neramūs laikai — ultimatumai, atplėšiamas Klaipėdos kraštas, įvedamos rusų igulos, atgaunamas Vilnius, bet netrukus rusiški komunistai okupuja visą Lietuvą. Lietuvos žmonės terorizuojami, valstybės ir organizacijų vadovai suimami, vykdomas masinis lietuvių naikinimas. Dešimtys tūkstančių lietuvių ištremiami į tolimąjį šaltąjį Sibirą lėtai bado ir šalčio mirčiai. Kyla karas ir nacinė Vokietija okupuja Lietuvą, pakeisdama komunistinę rusų okupaciją.

Tokioms sąlygoms esant, jaunas jėzuitas tėvas Jonas Borevičius pakviečiamas Šiaulių Prekybos instituto studentų kapelionu ir šv. Ignaco bažnyčios rektorium. Čia energingas ir iškaltinamas sielovados darbininkas tėvas Jonas randa gerą dirvą ir Dievo žodį skelbia studentams ir parapičiams. Dėl okupacinių varžtų laisvai negali nei judėti, nei kalbėti, nes okupantai seka kiekvieną žingsnį ir ištartas žodis nepalankus žodis gali nuvesti į išgarsėjusius mirties lagerius. Žydų naikinimo dienomis aktyviai įsijungia į pogrindžio veiklą ir žydų gelbėjimo darbą, skaudžiai pergyvendamas matomą žmonių žudymą.

Varganai praleidžiami vokiečių okupacijos metai ir, artinantis rusų Raudonajai armijai, tėvas Jonas Borevičius per Vokietiją 1945 m. slaptai pasiekia Šveicariją ir, atlikęs karantiną, Adliuvelyje laikydavo pamaldas tūkstantinei pabėgėlių miniai. Motinos dieną susirinko įvairių tautų pabėgėliai — lietuviai, lenkai, čekai, vengrai — pasimelsti ir padėkoti už išsigelbėjimą. Tėvas Jonas pamaldas laikė ir pamokslą pasakė vokiškai. Verčiau žmonės guodė ir skelbė viltį ateinančių šviesesnių dienų. Motinos niekad nepameta vilties gimdydamos ir augindamos vaikus. Tad ir visiems netekusiems savų namų reikia tikėti ir turėti viltį geresne ateitimi.

Sukaktuvininkas tėvas Jonas Borevičius, S.J.

Gyvendamas Šveicarijoje buvo lietuvių kapelionu, lietuvių tremtinių komiteto pirmininku. Įsijungė į tarptautinę katalikų labdaros organizaciją CARITAS ir tarptautinę tremtinių švietimo komisiją bei atstovavo BALFo teikiama paramai. Įsipareigojimus atliko pavyzdinčiai, lankė lietuvių ir tarptautines įstaigas.

Nenumatant greito grįžimo į laisvą Lietuvą ir jėzuitų ordino generolui patarus neišsisklaidyti, laikytis draugė, ruošti pastoraciniam darbui ir būti naudingais išeivijos lietuviams, buvo apsispręsta laikinai kurtis Jungtinėse Amerikos Valstybėse, kur vienas jų narys, tėvas Jonas Kidykas, jau veikė nuo 1937 metų.

Po poros metų sėkmingos veiklos Šveicarijos lietuvių tarpe, tėvas Jonas Borevičius atvyksta į JAV ir apsisloja iš pradžių Philadelphiaje, o netrukus persikelia į Chicago ir kartu su tėvu Kidyku rūpinasi įsikūrimu. Čia

apaštalavo daugejančių ateivių lietuvių kapelionu, lietuvių klebonams, rūpinosi organizacijų dvasiniais reikalais. Tėvas Jonas Borevičius pakviečiamas studentų ir sendraugių ateitininkų dvasios vadu, veda lietuvių katalikų radijo valandėlę, kuri tebeveikia ir dabar. Rūpinasi jaunimo religiniu auklėjimu, ypač lankančių nekatalikiškas mokyklas. Vasaros atostogų metu daug metų ruošė jaunimui stovyklas, ėjo kapelionu pareigas. Atsisteigę šauliai tėvą Joną pakviečia vyriausiu kapelionu, kuriuo tebėra iki šiai dienos.

Lietuviškose parapijose trūkstant lietuvių kunigų, 1957-63 metais klebonauja Montreale Aušros Vartų parapijoje ir rūpinasi lietuvių sielovada. Grįžęs į Chicago, jungiasi į lietuvių pastoracinį darbą, laikydamas pamaldas toliau gyvenantiems lietuviams. Australijos lietuvių kunigų sekretoriato kviečiamas,

1965 m. vyksta į tolimąją Australiją ir čia veda pirmąsias misijas lietuvių tarpe, aplankydamas kiekvieną lietuvių telkinį. Skelbdamas Dievo žodį, nepamiršta priminti tėvynėje persekiojamus lietuvius ir reikalą juos paremti moraliai ir materialiai. Jo rūpestinga ir globojanti ranka jaučia visi Jaunimo centro lankytojai Chicagoje.

Visuomeninėje veikloje

Kunigo pastoracinį darbą kartais sunku atskirti nuo visuomeninės, šalpos ir švietimo veiklos. Jėzuitai pasižymi išsimokslinimu ir žinomi švietėjai. Tėvas Jonas Borevičius yra vienas iš tokių jėzuitų, kurie savo mokslines ir gyvenimines žinias perduoda lietuviams. Visa jo pastoracinė ir visuomeninė veikla yra skirta išeivijos lietuvių tarpe lietuvių bei išlaikyti ir Lietuvos laisvei atgauti. Dar gimnazijoje būdamas dalyvavo skautų vadovams suruošiose pirmuosiuose kursuose Kaune ir įgytas žinias sėkmingai pritaikė skautiškoje veikloje, būdamas dvasios vadu ir organizuodamas stovyklas.

Visuomeninį darbą pradėjęs Šveicarijoje lietuvių tarpe, jį tęsė ir persikėles į JAV. Čia jam teko nemažai energijos ir laiko skirti jėzuitų įsikūrimui, statyboms, liutuanistinių mokyklų organizavimui. Pažymėtinas Jaunimo centro pastatymas, kuriame telpa liutuanistinės mokyklos, Čiurlionio galerija, Pasaulio lietuvių ir muzikologijos archyvai, Laisvės kovų muziejus, Liutuanistikos tyrimo ir studijų centras, vyksta organizacijų susirinkimai, tautinių šokių ir chorų repetitijos, skautų užsiėmimai, ateitininkų sueigos, vakaronės, vestuvės, krikštynos, vardinės, kultūriniai ir pramoginiai renginiai. Tai visų tėvų jėzuitų išvermingų ir neatlaidžių pastangų vaisius. Jaunimo centras jau tris dešimtmečius tarnauja Chicago ir apylinkių lietuviams, teikdamas šiltą ir malonią pastogę.

Tėvas Jonas Borevičius buvo vienas iš pirmųjų jėzuitų, įsikūrusių Chicagoje, ir daug prisidėjęs prie pastogės įsigijimo. Čia jis yra ilgametis jėzuitų ekonomas, Jaunimo centro direktorius (1963-69), lietuvių jėzuitų vyresnysis (1972-78) ir t.t.

Tėvas Jonas Borevičius daug

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

- „Atvirumas“ ir žodžių krizė • Tėvo Jono Borevičiaus, S.J., sukaktis
- Lietuvių imigracijos istorijos daktaratai • Antras kaimas • Dezo Kosztolanyi eilėraščiai • Panama City, FL ir Chicago teatruose
- Prano Gailiaus paroda • „Ateities“ akademinio savaitgalio temos
- Naujos knygos

Tėvas Jonas Borevičius, S.J., 1965 metais lankė Australijos lietuvius. Čia jis matomas kartu su tėvu Stasiu Gaideliu, S.J. (dešinėje) Newcastle ateitininkų tarpe.

Lietuvių imigracijos istorijos daktaratai JAV universitetuose

VINCAS VALKAVIČIUS

Iki šiol, nors liūdna prisipažinti, labai mažai esame sulaukę daktarinių disertacijų lietuviškos temomis JAV universitetuose. Todėl reikia įvertinti nors tuos mokslininkus, kurie iki šiol yra praturtinę savo srities literatūrą, ir todėl verta atkreipti dėmesį į istoriografiją šiuo klausimu. Pasiziūrėjęs į savo archyvą, randu šiuos veikalus.

Rodos, pirmasis, kuris savo daktarato darbui pasirinko lietuvišką temą, buvo lietuviams žinomas kun. Fabijonas Kemešis (vėliau Lietuvoje pakeltas kanau-ninku). Jis 1924 metais išgijo daktarata iš sociologijos mokslų Catholic University of America, Washington, paruošdamas, vėliau ir išspausdintą, 86 puslapių veikalą „Cooperation among the Lithuanians in the United States of America“. Tai buvo studija apie lietuvių imigrantų bendradarbiavimą apdraudus, mitybos ir paskolų bendrovių veikloje.

Praėjo kiek laiko, iki kol atsirado kun. Juozas Bogušas, kuris Fordhame universitete 1942 metais gavo daktarata už savo sociologinį šeimos tyrinėjimą — „The Lithuanian Family in the United States“. Jo 157 puslapių rankraštis liko neišspausdintas. (Bogušas buvo Žiburio gimnazijos Kražuose 1930 m. abiturientas, 1937 m. baigė Telsių kunigų seminariją. Gaila, kad *Lietuvių enciklopedijoje* jis neminimas.)

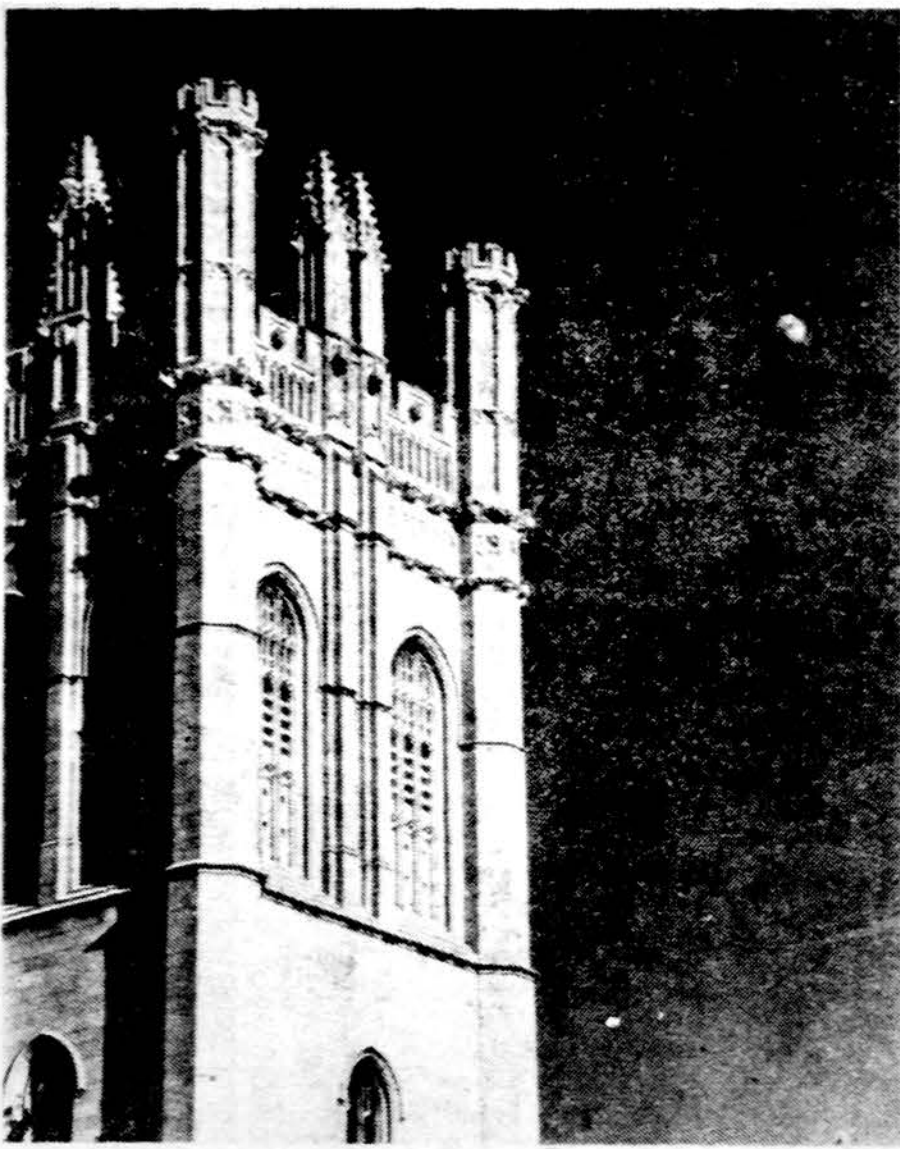
Tada čia gimė sociologas Petras Jonaitis paruošė disertaciją „The Acculturation of the Lithuanians of Chester, Pennsylvania“ 1951 metais Pennsylvanijos universitete. Jo milžiniška, 536 puslapių studija duoda smulkiąsias vaizdas senosios kartos lietuvių imigrantų gyvenimo mažam angliakasių miestelyje.

Kitais metais sociologas kun. Kazimieras Širvaitis paruošė ilgą studiją, pavadintą „Religious Folkways in Lithuania and their Conservation among the Lithuanian Immigrants in the United States“. Ši daktarinė disertacija buvo įteikta Catholic University of America 1952 metais. Abstraktinė forma ji yra 49 puslapių, o originalo rankraštis (kuris dingio nuo lentynos universitete) yra daugiau kaip 700 puslapių.

Kitas lietuviams žinomas esmuo, teisininkas ir istorikas Konstantinas Jurgela 1954 metais Fordhame universitete paruošė disertaciją „Lithuania and the United States: the Establishment of State Relations“. Šis 312 rankraščio puslapių veikalas neseniai sutrumpinta versija buvo išleistas Chicagoje (1985).

Čia būtų galima paminėti ir daktaratus, įgytus JAV universitetuose, kurių temos buvo Lietuvos istorijos aspektai. Kun. Juozas Prunskis 1945 metais išgijo bažnyntinių teisių daktaro laipsnį Catholic University of America, Washington, už disertaciją „Comparative Law, Ecclesiastical and Civil, in Lithuania“. Jokūbui Stukui New York University suteikė daktaro laipsnį 1965 metais už disertaciją, kurią jis vėliau išspausdino kaip knygą, „Awakening Lithuania“ (1966). Algirdas Budreckis savo daktarinėje disertacijoje Rutgers universitete 1965 metais analizavo lenkų jacobinų (prancūzų švietimo amžiaus itaką lenkų intelektualams 18 a. pabaigoje). Jo magistro tezė tame pačiame universitete nagrinėjo 1941 metų sukilimą.

1970-1980 dešimtmėtis irgi matė dar tris veikalus. 1971 metais antropologė Liucija Baškauskaitė parašė disertaciją „An Urban Enclave: Lithuanian Refugees in Los Angeles“, kuri buvo priimta University of California at Los Angeles. Jos 169 puslapių

Chicago universiteto Mitchell Tower.

veikalas laukia mecenato jo išleidimui.

Vytautas Gavelis 1975 metais Southern Illinois University at Carbondale paruošė disertaciją „A Descriptive Study of the Education Attainment, Occupation, and Geographical Location of Children of Lithuanian DP's and of American-Born Parents Who Attended Immaculate Conception Primary School in East St. Louis from 1948 to 1968“. Ši 63 puslapių studija irgi dar neišspausdinta.

Baigiantis dešimtmėčiui, sociologas Aleksandras Gedminas paruošė studiją „Dynamics of Ethnic Identity among Lithuanian-Americans in an Urban Setting“. Ši disertacija apie Binghamton, New York, lietuvių imigrantų vaikus buvo paruošta State University of New York at

from 1948 to 1968“. Ši 63 puslapių studija irgi dar neišspausdinta.

Baigiantis dešimtmėčiui, sociologas Aleksandras Gedminas paruošė studiją „Dynamics of Ethnic Identity among Lithuanian-Americans in an Urban Setting“. Ši disertacija apie Binghamton, New York, lietuvių imigrantų vaikus buvo paruošta State University of New York at

Binghamton 1979 metais. Gedominto studija irgi laukia išleidimui mecenato.

Dabar lietuviai vėl sulaukė naujos žvaigždės akademiniam gyvenime. Kaip tik dabar gaunamas fotokopine forma Antano Adomėno veikalas „Lithuanian Diaspora: Koenigsberg to Chicago“, paruoštas garsiam University of Chicago 1986 metais.

Sis 276 puslapių darbas, kuriais atžvilgiais yra svarbiausias iš čia minėtų daktarinių disertacijų. Adomėno (kuris rašė Van Reenan) sritis yra Europos intelektualinė istorija. Taip pat jo specialybė apima Rusijos intelektualinį judėjimą ir lietuvių imigracijos istoriją. Jam pasisekė įkalbinti jo akademinius patarėjus, kad lietuviai yra verti rimtos studijos. Autorius paaikškina naujų lietuvių ateivių ideologiją, kuri remiasi ateitininkų pažiūra į tautiskumo išlaikymą kaip į šventą pareigą. Taip pat parodo lietuvių ideologijos trūkumus, norint suprasti šio krašto istoriją ir pažiūras į gyventojus ir ja suderinti su lietuvių mentalitetu. Adomėno veikalas priverčia lietuvių šviesuolius pergalvoti savo padėtį šiame krašte ir sukurti tinkamą teoriją kaip suderinti lietuvių, kuri reikalauja gilių ir atsidavusių bendruomenės pažiūrų, su JAV gyvenimu ir katalikišku gyvenimu, kurie pabrėžia individualumą ir visuotinę. Adomėno studija yra gili, nes paliečia žmogaus gyvenimo pagrindinius principus. Ši daktarinė disertacija turėtų pažadinti daug diskusijų ir yra verta specialiai susauktos konferencijos lietuvių bei svarstyti.

Kun. Jonas Borevičius, S.J.

(Atkelta iš 1 psl.)

dėmesio skyrė liuanistiniam švietimui ir Lietuvių Bendruomenės veiklai. Jis yra vienas iš steigėjų Chicagos aukštesniosios liuanistinės mokyklos ir ilgametis Dariaus-Gireno pradinės mokyklos tikybos dėstytojas. Abi mokyklos veikia Jaunimo centro patalpose. Kol nebuvo tėvų jėzuitų pastatytas Jaunimo centro, liuanistinės mokyklos buvo mėtomos iš lietuviškų parapijų patalpų ir vargo iki gavo nuolatinę prieglaudą pas jėzuitus.

Tėvas Jonas Borevičius yra veiklus Lietuvių Bendruomenėje ir vadovybėje ejęs įvairias pareigas. Klebonaudamas Montrealyje buvo LB Kanados krašto valdybos vicepirmininkas ir kultūros tarybos pirmininkas (1959-63). Grįžęs į Chicago įsijungė į JAV LB veiklą. Čia jis matomas Krašto ir PLB valdybos, atsakingose vicepirmininko pareigose. Jo dalyvavimas Lietuvių Bendruomenės vadovybėje stiprina jos veiklą moraliai ir patraukė daugiau dėmesio iš plačiosios visuomenės. Perorganizuotas Čiurlionio galerija, veikiančia Jaunimo centre, buvo sudarytas globos komitetas, kurio pirmininku buvo išrinktas tėvas Jonas Borevičius.

Greta pastoracijos, Jaunimo centro ir Lietuvių Bendruomenės tėvas Jonas daug dėmesio skyrė jaunimui, ypač ateitininkams ir skautams. Mokyklos, vasaros stovyklos, jaunimo pobūviai buvo dirva, kurioje jis sumaniai ir veikliai reikšėsi. Nesvetima buvo ir tebėra jam sportinė veikla, dabar praktiškai atliekama golfo laukuose. Jis buvo vienas iš steigėjų Chicagos lietuvių golfininkų klubo, kuriame ir dabar veikliai reikšiasi. Už nuopelnus ateitininkams, skautams ir šauliams yra pažymėtas garbės ženklais. LSS vadovybė 1985.X.27 prisegė skautų ordina, o Lietuvos šaulių sąjungos tremtyje vadovybė apdovanojo medaliu ir šaulių žvaigždė.

Tėvas Jonas Borevičius, gimęs

BALFo atstovybė 1946 m. Berne, Šveicarijoje: iš kairės — (stovi) Stasys Garbaciauskas, tėvas Jonas Borevičius (pirmininkas), Lietuvos atstovas Tautų sąjungai dr. Edvardas Turauskas, prof. dr. Juozas Eretas ir Leonas Prapuolenis.

Ankstesnių laikų Kanados LB švietimo ir kultūros taryba: iš kairės — (stovi) Jonas Lukoševičius, (sėdi) dr. Henrikas Nagys, dr. Regina Siniute, tėvas Jonas Borevičius (pirmininkas), dr. Ilona Gražyte-Maziliauskienė ir Vytautas Jonynas.

ir augeis dainuojančioje Dzūkijoje, šviesio lietuviškoje šeimynoje, paklūsęs vienuoliško gyvenimo pašaukimui, pergyvenęs raudonųjų komunistų antplūdį, karo audras, tėvynės netekimą, nepalūžęs, bet išliko ištikimas Dievui ir tėvynei. Jau 50 metų darbuojasi Viešpaties vynuogynė, skleidžiamas tarp žmonių meilė ir ištikimybė, skelbiamas jaunimo tarpe evangeliją ir tėvynės meilė.

Jautri dūko širdis, erudi-cija, tradicijų puoselėjimas, išsimokslinimas ir žinių perdavimo būdas patraukia kiekvieną klausytoją. Tėvas Jonas nesėdėjo ir nesėdi užsidaręs tarp keturių vienuolių sienų, bet eina į žmones, susirinkimus, suneigias ir gerai išmąstytois

mintimis dalijasi su lietuviams. Jo invokacijos, pamokslai visad yra gilių minčių ir gerai paruošti bei tinkamai perduoti. Dar Lietuvoje išjungė į lietuvių spaudos bendradarbių eiles ir rašė Rytė, XX amžiuje, o čia — Drauge, Ateityje, Laiškuose lietuviams. Žodžių ir raštu moka šias kalbas: lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų, rusų, lenkų. Jam priinama minėtų kraštų originali mokslinė ir grožinė literatūra.

Minedami tėvo Jono Borevičiaus, S.J., aukštinę kunigystės sukaktį, prašome Aukščiausiąjį suteikti jam sveikatos, kad ir toliau taip uoliai ir ištvermingai galėtų vykdyti užsibrėžtą gyvenimo tikslą — gera daryti žmonėms.

Panama City, FL teatruose

Kaleidoscope „Brighton Beach Memoirs“

ALFONSAS NAKAS

Vasarai baigiantis, Kaleidoscope teatras paskelbė 17-to sezono penkių pastatymų programą. Pirmojo veikalo, Neil Simon „Brighton Beach Memoirs“, vienuolia spektaklių įvyko rugėjo antrojo pusę ir spalio pradžioje. Mačiau rugėjo 27-sios dienos spektaklį. Čia keletas pastabų apie veikalą, autorių ir spektaklį.

„Brighton Beach Memoirs“ neišvėsi, „Brighton paplūdimio atsiminimus“, nes pirmieji du žodžiai tai New Yorko priemiesčio vardas. Veikale vaizduojama šio priemiesčio neturtinga žydų šeima, tiksliau septyni dviejų seserų šeimų nariai, besidalina bendras patalpas, besimaitina iš vienos sesers du darbus dirbančio vyro ir dvidešimčiamečio sūnaus algų. Visa tai — 1937 metais, pasaulinės ekonominės krizės vidury. Daug ko šiai žmonių grupei trūksta, jų nepritekliai nuolat kankina ir veikalo žiūrova, bet ir liūdniausiose situacijose nuolat prasi-veržiančios optimizmo bei humoro bangelės nei veikalo herojams, nei publikai į juodą pesimizmą paskęsti neleidžia.

Pagrindinis veikalo herojus — Eugene Jerome, penkioliktus metus bebaigias gimnazistas. Didelis beisbolo megejas, bet ir labai geras pažymiais besimokas, svajojantis tapti rašytoju. Jis ne tik kalba už save, bet ne kartą pabūna ir kitų mediumu. Brestančio jaunulio aistrų apniktas, svaigsta nuo pusserės artumo ir trokšta pamatyti nuoga mergaitę... Apie erotinius dalykus nuolat klausinėjamas, ji šviečia dvidešimties metų broliu Stanley.

Prieš spektaklį pavyko nusi-pirkti ir perskaityti knygą. Tik iš jos sužinojau, kas per paukštis tas Neil Simon (pirrašęs aibes premijuotų ir nepremijuotų dramų

nių veikalu, tiek scenai, tiek ir scenarijų filmams; o „Brighton Beach Memoirs“ — jo autobiografinės trilgijos pirmoji dalis, tad Eugene Jerome ir yra pats autorius). Stebėjau autorius atvirumu, apie brendimo laikotarpio (pubertiteto) išgyvenimus kalbant. Dar labiau nustebau, kai ir pastatyme režisierius nieko nekupiravo. 15-metis aktorius viską iškalbėjo ir išvaizdino. Jei taip lietuviuose, sukiltų visi „vėžlybieji“ ir apšauktų pasibaisėtina pornografija...

Aktoriai? Apie juos pakalbėsiu išėjimo tvarka.

Eugene rolė atiduota 15-mečiui gimnazistui Charles Mirus. Nebe naujokui, jau statistu dalyva-vusiam keliuose pastatymuose.

Jis viską atliko tiksliai ir su įsijautimu. Iš jo monologų ir kone visos didžiosios juoko bangos.

Blanche, jo motinos seserį, vaidino Harriet Johnston. Jos rolė — jaunos, ketvirtą dešimtį baigiančios našlės, dviejų dukrelių motinos, bedarbės, gyvenančios iš sesers vyro algos, nuolat gedinančios staiga mirusio vyro. Niekuo ypačiai scenoje ji nepasižymėjo. Bet jos išėjimai scenon vis reikšė nepritekliaus, liūdesį, teikė pilką spalvą. Tai turbūt ir buvo jos stiprybė.

Kate — Eugene motinos rolėje matėme Susan Siragusa. Ji stovėjo visų šeimos nesėkmių centre, nuolat visur siuntinėjo ir barė Eugene, globojo sirguliuojančią dukterėčią Laurie, guodė

vyra ir seserį, o kai rūpesčiai tapo nebeapkeliami, garą išleido ant sesers galvos. Svarbioji rolė ji nebuvo pati geriausia aktorė, bet didelių priekaištų irgi neužsi-pelnė. Tikram gyvenime ji yra anglų kalbos lektorė, anksčiau dėsciusi New Yorke, dabar — Panama City, Gulf Coast Community College.

Laurie, dvylikmetės lėpūnėlės, dėl širdies marmėjimų apšauktos ligone ir visu vnyiojamos į vata vaidmenį parinkta Karen J. Hunt. Irgi 12 metų, pradinės

mokyklos moksleivė, turinti vaidybinį talentą, ji jau rodžiusi vaikų vaidinimuose. Ji tikrai puikiai vaidino, su vieninteliu trūkumu — perdėm tylų balsu. Man nepamirštamai lieka momentas, kai ji ėjo į virtuvę atnešti dėdės vandens. Per visą vaidinimą vieninteli kartą nuo sofos prieš savo valią pakilusi, ji net du kartus eidama atsisėdė ir abu kartu metė stiegtųjų tokių patiekos žvilgsnių, kad negalėjai atsisėdėti! Ji turėtų išaugti į didelę aktorę! Šešiolikmetė Nora, tiki dinamiška, gražiai išsivysčiusi Eugene pusserė, kurios jis taip troško, puikiai, profesionaliai suvaidino Elizabeth Schwartz. Stanley rolėje Randy Thompson nebuvo laisvas, keliuose vietose persistengė. Gal todėl, kad jis vaidinti mokosi kolegijoj, šiam reikalui net stipendiją gavo.

Pagaliau tėvo Jack rolę neblogai valdė Robert Siragusa, gyvenime dr. Robert Siragusa, M.D., dermatologas, anksčiau aptaręs anglų kalbos lektorės Susan vyras.

Scenovaizdžio reikalas išspręstas išradimais ir vykusiais. Scena dominavo salonėlis su visais neturtingų žmonių baldeliais. Gilumoj, gal tris keturias pedas pakilus, įrengti miegamieji, vienas abiem broliams, kitas abiem jų pusserėm. Scenos kairėje keli laiptai į miegamuosius ir tualeto kambarėlį, kurio buvo matyti tik durys. Scenos dešinėje durys ir nematoma virtuvė. Iš gatvės žmonės eidavo pačiu scenos priekiu, pirma prasidare aukštų statinių vartus. Kol jie pro duris kairėje į sceną neįeidavo, salone esantiems aktoriams likdavo „nematomi“.

Šis veikalą pastatė iškilius režisierius Charles Wilson. Tas pats, kuris pernai režisavo patį geriausiąjį pastatymą „Amadeus“, o praėjė ir dar porą tuzinų veikalų. Šiame sezone jis režisuos dar vieną veikalą.

Be tik ką aptartojo Kaleidoscope teatre šią žiemą dar bus pastatyti keturi veikalai: š.m. lapkričio mėnesį — komedija „Not Now, Darling“, 1988 m. sausį — kriminalinė drama „Deathtrap“, vasario-kovo mėnesiais — Pulitzerio premiją laimėjusi drama „All the Way Home“ ir pabaigai, gegužėje, Gilbert ir Sullivan miuziklas „The Pirates of Penzance“. Kad trijų veikalų duodu pavadinimus, bet nenurodau autorių, tai ne mano kaltė: skelbiu, ką iš Kaleidoscope teatro reklamuotojų gaves.

Kaleidoscope pastatymai — toli gražu ne viskas kultūriniam Panama City gyvenime. Spalio 9 dieną ilgą žiemos sezoną pradėjo Gulf Coast Community College (GCCC). Čia iki 1988-ųjų pavasario bus pastatyti septyni dramų bei muzikinių veikalai. Spalio 16 dieną muzikinių pastatymų sezoną pradėjo Panama City Music Association, įsikūrusi 3,000 vietų Municipal Auditorium. Šios grupės sezonui bilietus turėjome užsisakyti ankstyvą pavasarį, nes pernai truputį pavėlavusieji jų nebegavo. Kiek žinau, tarp Sunny Hills lietuvių muzikiniai pastatymai patys populiariausi. Gaila, kad daugelis nemori matyti draminių deimantukų, teikiamų Kaleidoscope teatro. Nuolatinių lankytojų iš Sunny Hills čia sutinku gal apie tuziną.

Vasara

Nuotrauka Stasio Zilevičiaus.

Ir vėl derlius Antram kaime

MYKOLAS DRUNGA

ANTRAS KAIMAS. 24-jo sezono spektakliai 1987 m. spalio 10, 11, 17, 18 ir 24 d. Playhouse, Chicagoje. Dramaturgija ir režisūra Algirdo Titano Antanaičio. Vaidino Eugenijus Butėnas, Vida Gilvydienė, Romas Stakauskas, Indrė Toliušytė, Edvardas Tuskenis ir Alida Vitaitė. Apšvietimas ir garsas Vinco Luko ir Juozo Kapačinskio.

Jei reikėtų duoti vardą šio sezono antrakaimiečių programai, tas vardas galėtų būti „Nusikaltimas ir meilė“. Prie nusikaltimo temos rikiavosi ne tik „Kriminalinės istorijos“, bet ir vadinamuosius „televangelistus“ šaržuojantis vaizdelis, su kuriuo spektaklis taip šauniai prasidėjo, taipogi ir „Viza į elgetyną“ – šmaikštus telefoninis pokalbis tarp skolinčio ir skolininkės, nebeturincios iš ko apsimokėti per kredito kortelę užsitrauktų skolų. O meilės sferą vienaip ar kitaip klūdė visa likusioji programos dalis – tiesiogiskai „Meilės sankabos“, televizinės laidos „Love Connection“ lietuviškas variantas, ir netiesiogiskai, beveik iš pasalių – „Lietuviai Vakaruose“, garsios Marius Katiliskio novelės „Kaip surandamos žmonos“ inscenizacija. Tad programą Antras kaimas šįkart pateikė glaudžiai vienišą ir trumpesnę nei įprasta – tiek trumpesnę, kad jos pabaiga (Indrė Toliušytės kabinimasis Eugenijui Butėnui ant kaklo ir tuo būdu jam sėkmingai įvykęs „žmonos suradimas“) žiūrovus užklupo netgi netikėtai, laukiančius dar kokio nors „bisio“. Deja, arba arba, tarkime, deserto jau nebebuvo... Sudiev iki kitų metų!

Kad Antram kaimo tat laukiamė ir, sulaukę, nenorime paleisti, rodo, kiek jis mus savo gera marke jau yra prisijaukęs. Ruduo be Antram kaimo – tai kaip pavasaris be Lietuvių operos (ar vasara be Union Piero). Būtu nusikaltimas jo netekti – taip ji mylime!

Nors šiemet nebeatėme Arvydo Vaitkaus ir Jūratės Jakštytės (pirmasis dėl tarnybinių įsipareigojimų turėjo pasitraukti, o antroji, ačiū Dievui, išėjo tik laikinai „atostogų“), jų paliktą tuštumą užpildė ir pilna darbą sugrįžęs veteranas Romas Stakauskas (pastaraisiais keleriais metais pasirodė tik proterapijos) ir naujokė Alida Vitaitė, atlikusi pirmos rūšies debiutą. Kitais metais, sugrįžęs Jakštytė, nepaleiskite Vitaitės ir neduokite poilsio nė Stakauskui! Juk jam dar toli iki „Social Security“ pensijos, o pagaliau koks gi čia būtų kaimas be – „senio“...

Alida Vitaitė visas galimas abejones dėl sceninio patyrimo stoko išskleidė pačiu pirmo pasirodymo jau minėtoje „Vizoje į elgetyną“. Tai, kaip ir Buster Keaton, meistriskos „deadpan“ ekspresijos valdytoja. Visas pasaulis gali aplink ją sugrūsti, o ji savo juodomis akutėmis, širdies formos lūpytėmis, punktiškai padrikais plaukais ir sveikai putlaus kūno laikysena tik pūpo ir žiūri į tave – o ką tu jai padarysi? Jos balsas tvirtas, tarimas tėvų ir šeštadieninės mokyklos lietuviškai išdresiruotas, bereikia tik tolesnės praktikos su dar didesniu užsitikrinimu artikuliuojant, nuansuojant komiško teksto frazė. Tokios humoristinė ar satyrinė efektą vien iš rimtumo pozos išgaunanti aktorė Antras kaimas, berods, dar nėra turėjusi, ir su Alidos Vitaitės atėjimu prievaizdos Antanaičio formuojamam repertuarui atsiveria naujo moters tipo charakterizavimo galimybės.

Romas Stakauskas turi tą patį talentą vien savo laikysena įžiebti kikenimą. Esame jį įpratę matyti daugiau žodingose, veiksmą pirmyn varančiose rolėse, bet šįkart jis didžiausią

Antro kaimo aktoriai – (iš kairės) Vida Gilvydienė, Romas Stakauskas, Eugenijus Butėnas, Algirdas Titano Antanaičius (prievaizda), Indrė Toliušytė, Edvardas Tuskenis ir Alida Vitaitė, pasirodę Laukinių vakarų užkariavimui.

sudarantiems beveik pusę naujos šiemetinės programos. Paskutinis šio sezono Antram kaimo spektaklis bus šiandien, spalio 24 dieną, 8 v.v. Playhouse saleje. Nuotrauka Larry Naples.

poveikį sukėlė keliais mažakalbiais „plebejiškais“ tipais, pasirodymas ir kaip jaukiai paprastas lietuviškas bartenderis, ir kaip ne per gudrus, į policijos spąstus pakliuvęs lemontiškas sodybos kiemsargis, ir kaip kaubojiškas prerijų benzino stotelės laikytojas. Net ir ten, kur jo vaidmeniui pateikta daugiau teksto, – gatvės chuliganų apkultas gerasirdis Marquette Parko pensininkas Raugalas, laukiniuose Vakaruose įsitaisęs generalinis kontraktoriaus Sirutis – Stakauskas viską išnešė savo mimika, poza ir gestais, kas kartą naujais atspalviais praturtindamas visą patį dumblo iš panagių neišsikrapstancio „esminio sodiečio“ portretą. Taip ir stovi jis mums akyse – lūpomis čiaupsdamas, truputį išsišiepęs, per vidų sulinkęs, stangriuose džinsuose ir auliniuose čebatuose! Ir štai – beveik netikėtas kontrastas: Romas Stakauskas sugrįžta į įprastinę savąją kaip sliedžiai „elegantiškas“, vikriai plepus „Meilės sankabio“ programos vedėjas, į kurį pabaigoj, „ne pagal skriptą“, įsimyli „muilo operų“ gerbėją ir, sakykime, viso vakaro žvaigždę – Vida Gilvydienę.

Apie ją – bent Antram kaimo lygio ir šios apžvalgos rėmuose – trūksta žodžių. Užtat trumpai: tai visais atžvilgiais ir iki smulkiausių detalių preciziškai dirbanti aktorė, nieko, atrodo, nepalikanti atsitiktinamumui ir sugebanti vienodu įtikinamumu

perduoti visiškai skirtingus tipus. Tik vienas jos dramatinės įtaigos pavyzdys. Kai pirmajame vaizdelyje klaupiasi prieš „krivių krivaitį“, ir „krivių krivaitį“ Edvardas Tuskenis, tai taip ir girdime tiesų ir staigų jos kelių trinkelėjimą į scenos grindis. O kai paskui Tuskenis, ne jai taikydamas, sušunka: „Drop dead!“, tai vėl vienu mostu su dunktelejimu virsta negyva ant šono. Du iš eilės trinkelėjimai atliktas sceninio veiksmo taktas!

O kalbant apie Vidos Gilvydienės pajėgumą įsijauti į „skirtingas skūras“, tik prisiminkime, kad ji ir miesčioniška ponitė, ir sudžiūvusi senelė, ir mėsinga dvynukų gimdyvė, ir lipšni meilės svajonių gaudytoja... Antroji Antram kaimo primadona Indrė Toliušytė savo teatrinės išraiškos diapazonu Gilvydienei neprilygsta, bet užtai ji nepamainoma dviem komedijoms žanre vis pasitaikantiems moteriškų rulių tipams: saldžiai mergytei ir žvilgančiai gražulei, dabar amerikiečių vadinamai dar ir „bimbo“ epitetu. Saldžiai mergytę Toliušytė sukūrė dektuviškos pjesės „Žmogžudystė Lemontė“ vienuolės vaidmenyje. Tai buvo angeliškas pasirodymas. O „bimbo“ išryškėjo priešausdumo būdėlis Marius Katiliskio pjesės mugėje. Geriau tos mergės nebūtų jokia Hollywoodo „seksbomba“ suvaidinusi. Ir štai vėl aktorisko igudimo demonstracija: pjesės pabaigoje Toliušytė abudu bruozus sklandžiai

sujungė į vieną, kai kietai seksbomba prireikė ir švelnaus saldumo, idant vedybų raiščiais supančiotą atokiai besilaikanti Eugenijus Butėnas.

Panašus kontrastas tarp universalaus ir siauriau tipizuoto atlikėjo galioja ir Eugenijaus Butėno bei Edvardo Tuskenio atveju. Pirmasis moka vaidinti visokių: jauną ir seną, gerą ir blogą, rūstų ir linksmą, kvailą ir gudrą. Šį sezoną Butėno rolių lanko daugiau į rimtąją, net rūšiąją pusę. Jis buvo šaltakraujis gengsteris, paskui tapo atstairiu detektyvu, vėliau – nekuliuotu mergininku, galop – nerangiai į naują aplinką besiliečiančiu medkirčiu. Detektyvą Kliuzo-Kliuzauską jis vaidino originaliai, neimituodamas (išskyrus vieną kitą „prancūzišką“ intonaciją) tos rolės prototipą sukūrusio Peter Sellers; tam ir nebuvo pagrindo, nes tekstas („Žmogžudystė Lemontė“) apsiejo be vadinamo „slepstiko“. Ir kadangi pjesės „Lietuviai Vakaruose“ pagrindinis veikėjas medkirtys Eigulis – žmogus gana sausas, lygiai tokį Butėnas ir suvaidino.

Tuskenis, priešingai, klesti stipriau sušaržuotų ekscentrikų vaidmenyse. O tokios yra Antram

kaimo pipirai ir druska. Ar tai būtų žioplai, atstatyti ginklą užtaisyti pamiršęs plėšikas, ar dėl „darbo krūvio“ kvailai praverkęs policininkas, ar inspektoriaus Kliuzo-Kliuzausko doklas pastumdėlis seržantas Šašelis – ar, iš kitos pusės, religinių jausmų manipuliavimu dolerius gaudantis „Pasaulio Lietuvių Bažnyčios“ išdidusis vadeiva – iš Tuskenio anglies spalvos vyzdžių visuomet žaizaruoja viena mintis: PATRAKIMAS.

Tokį visų trupės narių vaidybinio polekio įsisiūbavimą tegali maitinti tik gera medžiaga. Dar ne taip seniai būdavo madinga užsiminti apie Antram kaimo repertuarą „išsitemimą“ ar šiaip jo tekstų „silpnumą“. Nors absoliučiai atmeti tokių kalbų negalima (kritikšmū turi visuomet būti atviras kelias), vis dėlto sunku teisingai pasverti jų vertę. Antras kaimas su visu savo repertuaru bei vaidintojais yra vienintelis toks reikšmingas išsivijęs lietuvių gyvenime. Konkurentų jokių jis neturi. Tad su kuo jį ir lyginti? Jei pavyzdžiui imsime kai kurias amerikiečių televizijos „komedijas“, tai Antras kaimas ko gero daugelį jų nupūstų.

Žinoma, toje pačioje Antram kaimo plotmėje galima svarstyti, kas daugiau ir kas mažiau nusisekė. Pvz., pjesei apie žmogžudystę Lemontė nebūtų pakenkęs stipresnis situacinis išradinimas, dar vienas kitas šmaikštesnis dialogas. Antra vertus – įžanginė „PLB valandėlė“: prie jos nei pridėk, nei atimk. (Tiesa, kas be ko, bet čia buvo ir dar vienas Toliušytės triumfas: net Dolly Parton būtų turėjusi prieš ją pasitraukti iš šėlinio.)

Galima svarstyti ir tai, kas Antram kaimui (ar jo publikai) geriau „tinka“. Iš tradicijos pripratintas prie antrakaimiečių narsaus humoro ir šaizios satyros ne vienas žiūrovas galejo kiek nusivilti šiemetinės programos antrąja dalimi. Tačiau padėjus tokius lūkesčius į šalį ir klausantis Marius Katiliskio fabulos kitokiomis ausimis, negalėjo žiūrovo nepatraukti itin subtilus jos visumos poveikis, nebetelpantis nei kokių nors pavienių komiškių situacijų, nei kokios nors vienos juoką ištraukiančios baiginės eilutės rėmuose. Štai pajuto ir čia rašantis, po pirmo matyto spektaklio (X.17) išėjęs kiek skeptiškas, bet antra sykį (X.18) jau likęs „Lietuvių Vakaruose“ pilnai įtikintas. Tai ne pirmas atvejis, kad apetitas Antram kaimo patiekalams augtų – bevalgant.

Chicago teatruose

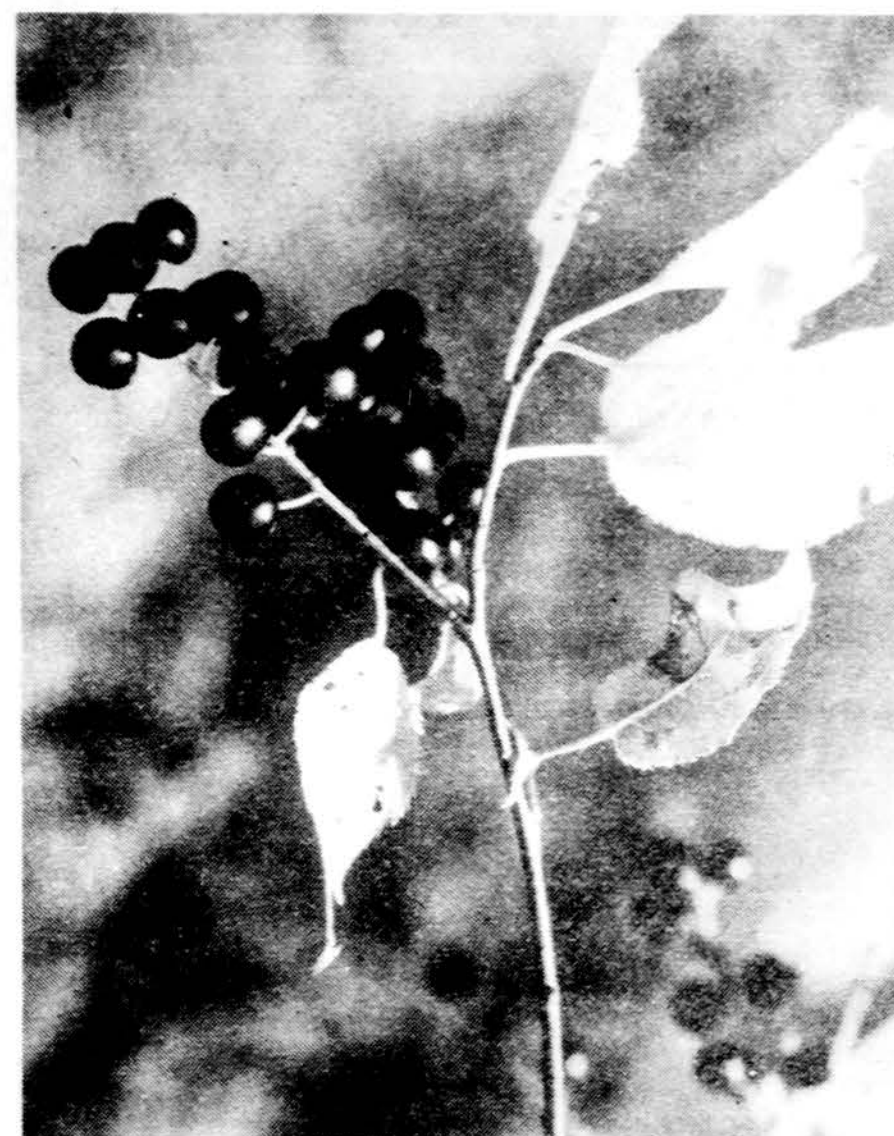
Tragiškos lemties drama

Vienuolikai rinkinių Chicago teatru AT & T fondas suteikė po 10,000 dolerių paramos, taigi jie šį sezoną drąsiau pradeda. Tarp gavusių tokią paramą yra ir Chicago universiteto Court teatras (5535 South Ellis Avenue). Jis šį sezoną spalio 1 d. pradėjo tragišką dramą „Woyzeck“. Viena iš priežasčių (ne pati svarbi) šį veiklą parinkti buvo faktas, kad nuo jos autoriaus Georg Buechner mirties šiemet sueina 150 metų. Jis mirė šiltine jaunas, tik 24 metų, bet jau rašęs filosofinius esė, parašęs komediją, trumpą romaną. Šios dramos pilnai neužbaigęs, bet ji daugelį sudomino savo psichologiniu įžvalgumu, socialinėmis, filosofinėmis mintimis. Panaudodamas jos libretą Alban Berg yra parašęs operą. Šiame teatre „Woyzeck“ eis iki lapkričio 1 d. Dramos autorius Buechner, vokiečių gydytojas, susidomėjo savo laiko tikru įvykiu: Johann Christian Woyzeck, buvęs karys, pamilo gatvės merginą, su kuria susilaukė kūdikio. Bet ji ėmė intymiai bendrauti ir su kitais. Woyzeck ją nužudė. Tai įvyko 1821 metais. Woyzeck buvo nuteistas mirti, bet anais laikais

mirties bausmė Vokietijoje nebebuvo praktikuojama. Kilo platus susidomėjimas gyventojuose. Daug diskusijų. Pagaliau 1824 m. Woyzeckui įvykdyta mirties bausmė, nukertant galva.

Iš esmės šioje tragiškoje dramoje ir pinasi Woyzecko tikrovė, įvedant klausimus apie žmogaus prasmę, keliant religines mintis, bet drauge duodant užuominas apie jėgas, kurių žmogus neįstengia sukontroliuoti ir pilnai pažinti.

Pastatymą labai praturtinęs gabus režisierius Nicholas Rudall, kuris yra Chicago universiteto profesorius. Jisai susikvietė patyrusius čekiečius aktorius, gambiai pasireiškusių įvairiuose pastatymuose, kurie ir čia buvo stiprūs. Kate Buddeke drama studijavusi Columbia kolegijoje, gastroliavusi Anglijoje, James Deuter laimėjęs Jeff premiją, vaidinęs filmuose. Linda Emond su magistro laipsniu iš Washingtono universiteto, vaidinusi filmuose. William J. Norris pagerbtas Jeff žymeniu. John Reeger dalyvavęs daugiau kaip 550 spektaklių. Patrick Towne teatro studijas baigęs University of Wisconsin – Milwaukee. Žiūrovui neįauku, kai scenoje rodomas pats merginos nužudų-

Ruduo

Nuotrauka Stasio Žileviciaus.

Dezso Kosztolányi

RUDEINIAI PUSRYČIAI

Ruduo jiems pateikė. Gaivinančių vaisių ant lėkštės: sunkiu smaragdo kekiu ir milžiniškų jaspio spalvos sultingų kriaušių, – kiekviena jų – stebinanti brangenybė. Vandens perlai teka nuo putnių uogų ir krenta žemyn kaip smulkūs deimantų lašai. Tai yra puošnumas, nerūpestingas ir linksmas, ir vidų žiūris gyvenimo neklaidingumas. Kaip gera būtų ji gyventi! Bet, ten, medžiai duoda man ženklą savo auksinėm rątom.

MONOLOGAS

Aš myliu gyvenimą. Ta, kuris virpa, kuris suoliuoja pagal kraujo ritmą. Aš renku širdis, kūnus, ilgesingas galvas, palaimintas rankas geru seneliu su mėlynom gyslom, mielų vaikų akis, burtininkus su tankiom blakstienom. Dabar, aišku, aš šaukiu, susijaudinęs ir įsiutęs, plakdamas savo tuščias rankas. Aiman, aiman! Koks buvau aš pamišęs rinkėjas, menkas žmogelis, besirūpinas tuo, kam iš anksto yra lemta žlugti, ambicingas bukalgalvis! Ar nebūtų buvę geriau man rinkti beširdžius, ašakotus akmenis, prikimštus grubios geležies? Dabar jie visi paliks saugoti mano begėstantį gyvenimą, kaip šykštuolis su lediniu šypsniu bežiūris į auksą! Aš pradau protą dėl nepatvarių gėrybių, už viską labiau liaupsinau tai, kas virsta trupiniais, kas greičiau sugenda už brąškes ir žuvis.

Vertė Povilas Gaučys.

Dezso Kosztolányi (1885-1936) – vengru poetas, taip pat rašęs romanus ir novelės. Sirdamas vėzu, beviltiškai kovojo su mirtimi. Nė vienas kitas vengru poetas taip neįsigilino į skausmo jausmą ir taip neįgyveno mirties agonijos. – P. G.

mo vyksmas. Pastatymui talkino ir Illinois technologijos instituto profesorius David Zesmer.

Maras ir humoras

Pirmaujantis Chicagoje Goodman teatras, 200 South Columbus Drive, dabar stato (iki spalio 31 d.) Londono dramaturgo Peter Barnes dramą „Red Noses“. Tai premjera Amerikos teatruose. Veikalas labai neįprastas, gal jis sudomino teatrą savo kitoniškumu.

Čia vaizduojamas maras Prancūzijoje 1348 metais. Žmonės panikoje. Nėra pagalbos iš valstybės, o ir Bažnyčia pasimetusi, popiežiui esant atsikėlusiam į Avignoną. Sčiauria maro aukų laidojami, daugiausia sudaryti iš padugnių. Jie rūpestingai mirusius ir jų namus apiplėšia ir net platina maro užkrėtus turtingesniuose namuose, kad jiems būtų daugiau grobio.

Grupė žmonių, itikėję, kad tai Dievo bausmė, atgailauja save plakdami – plinta vadinamieji flagellantai. Atsiranda vienas nuolankus vienuolis – tėvas

Flote, kuris įsitikinęs, jog reikia inešti linksmumo, kad atsigautų visuomenė. Jis įkuria religinę bendruomenę, linksmam pasivaadinusį „Raudonos nosys“, kur įsijungia aklas žonglierius, du vienos kojos neturintieji šokėjai, mikčiojantis pasakojantis, linksmas vienuolis. Ir taip visas trijų valandų vaidinimas maišosi, vaizduojant mirtį ir stengiantis pakelti nuotaiką linksmesne programa. Visas veiklas pasidaro tokia mišrine, ne taip jau intriguojanti.

Bet reikia pripažinti, kad jo autorius turi išradinimo ir sugebėjimo, kūręs scenai, televizijai, radijo vaidinimams. Pastatymo režisierius atvykęs iš Seattle – Jeff Steitzer. Jam pavyko gerai suderinti visų 27 aktorių vaidybą. Parinkti patyrę aktoriai, sėkmingai pasirodę filmuose, televizijoje, radijo vaidinimuose, kaip Paul Barrosse, Pat Bowie, William Brown, Richard Fire, Jeffrey Hutchinson, B.J. Jones, John Mohrlein, Bradley Mott, Richard Riehle, Tom Towles.

Juoz. Pr.

„Vasara Lietuvoje“ – iš Lietuvių fotografų išsivijoje šiemetinės parodos, vakar atidarytos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Paroda vyksta šį ir ateinančią savaitę, spalio 30 – lapkričio 1 d.

Dailininko Prano Gailiaus paroda

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šių metų rugsėjo 25 dieną Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus patalpose buvo atidaryta svečio iš Paryžiaus, menininko Prano Gailiaus darbų paroda.

Dailininkas Pranas (taip jis visur pasirašo) kartkartėmis svečiuojasi Chicagoje ir suruošia savo darbų parodas. Šiame jis atvežė iš Paryžiaus parodyti savo naujausius kūrinius. Ši jo vėliausia paroda pasižymi ne tiek darbų kiekybe, kiek kokybe. Paroda susideda iš trijų dalių. Pirmoji dalis yra tapyba, iš viso dešimt darbų. Antroji — grafika — devyni darbai. Trečioji yra, kaip pats autorius ją pavadina, paveikslė knyga.

Pirmojoje dalyje yra iškabinti dešimt paveikslų, visi su vienu ir tuo pačiu pavadinimu „Sielrankšluostis“. Atrodo, kad juose yra vaizduojami vaikystės pasakų prisiminimai. Šie tapybos paveikslai yra padalyti į dvi arba tris dalis, nieko bendro neturinčias temas. Pavyzdžiui, viename paveiksle, viršutinėje dalyje, žaliame fone matome tris pienes, o apačioje, geometrinės formos nupiešti skirtingi objektai — skirtingų spalvų gėlės ir paukščiukai. Arba kitame kūrinyje — viršuje šoka pora, o apačioje du balti, raudonkojai gandrai, braidydami po vandenį, ieško sau grobio. Ir taip kartojasi visuose tapybos darbuose, kur matome vaikų galvutes, stilizuotus medžius, gėles, plaukiojančias žuvis. Kūrinių spalvos yra grynos, ryškios, visur dominuoja raudona, geltona, žalia, mėlyna. Linija yra impulsyvi, staigi, kampuota, išreiškianti geometrines formas — apskritimus, trikampius, kvadratus. Šie dailininko Prano tapybos darbai yra nuotaikingi, savotiškai prašmatnūs. Į juos reikia gerai išžiūrėti, norint viską gerai pamatyti, nes jie yra pilni gamtos ir žmogaus įvaizdžių.

Antroji dalis susideda iš grafikos darbų. Šioje abstrakčioje grafikoje pagrindiniai veikėjai yra linija ir spalva. Baltame fone žaidžia lankstios ir grakščios linijos, išreikštos ryškiai grynomis — raudona, juoda ir geltona spalvos. Jos, šios spalvotos laisvos formos, vis kažin kaip labiausiai primena augalų formas, viener plonesnės, kitur storesnės. Žvelgiant į šiuos grafikos darbus,

Pranas Gailius

Iš serijos „Sielrankšluostiai“.

pajaučiame gražų ir estetišką dinamiškų spalvotų linijų darumą.

Trečioje parodos dalyje Pranas Gailius susikoncentruoja ties spalvota paveikslė knyga, pavadinta „Antroji lietuviška siuita“ (pirmoji buvo Oskaro Milašiaus teksto iliustravimas). Jis išraižė tekstą ir iliustracijas ir pats išspausdino keturiasdešimt siuitos egzempliorių. Jos tekstas yra poeto Kazio Bradūno, kuris sukūrė poetas, pasinaudodamas Kristijono Donelaičio raštais. Todėl ir antrosios lietuviškos siuitos titulinis lapas sako: „Donelaičio pamokslas per sukaktuvių mišią“. O po to dar eina dešimt poezijos lapų. Kiekvieno posmo išspausdintos raidės yra vienos spalvos su skirtingais jai atspalviais. Pajavairinimui įterpiamos raudonos ir juodos raidės. O viso lapo kompozicijos darnumui išgauti dedami dideli spalvoti taškai. Kartais kiekviena eilutė pabrėžiama skirtingos spalvos linija. Pirmosios eilėraščių raidės išrašytos skirtinga spalva nuo

viso teksto. Raidės yra skirtingų dydžių, ne viename lygtyje, viener jos kyla, kitur — krenta. Jaučiamas jų ritmiškas kartojimasis. Žodžio svarba ir reikšmė yra išrašoma didelėmis raidėmis su skirtinga spalva. Pavyzdžiui, viename posme kreipinys „Viešpatie“ nustelbia visus žodžius savo didumu ir išsiskiriančia spalva. Poemų lapų paraštes ir kraštus dailininkas iliustruoja tame pačiame baltame popieriuje išspausdintais, iškilusiais reliefais. Nuolatos pasikartojantys puošmenų motyvai yra bažnyčios fasadas, klūpančios figūros, sudėtos rankos, medžių lapai ir net žodžiai. Kad šios baltos puošmenos nebūtų nuobodžios, dailininkas retkarčiais duoda juodą kontrastą.

Lankant svečio iš Prancūzijos, dailininko Prano Gailiaus meno parodą, negalima pro ją prabėgti be jo kūrinių, ypač pro trečiąją dalį. Reikia prie jos sustoti ir į ją išžiūrėti, ją išskaityti, ją pajusti. Rankraštine knygos teksto iliustracija yra reta viešnia mūsų

„Ateities“ akademinio savaitgalio belaukiant

Šiame jau septintą kartą yra ruošiamas Ateities akademinis savaitgalis. Kreipėmės į rengimo komiteto pirmininkę Mildą Tamulionienę su keliais klausimais.

— Kas yra Akademinių savaitgalių?

— Juos būtų galima pavadinti savotišku ateitininkų kultūriniu forumu. Čia susieiname pasiklausyti įvairių paskaitų, tiesiogiai ar netiesiogiai liečiančių Lietuvą ar lietuvių, panagrinėti ir išdiskutuoti toms temoms kilusias mintis.

— Ko siekia Akademinių savaitgalių? Koks jų formatas?

— Stengiamės sudaryti progą pasisakyti įvairių pažiūrų žmonėms. Paskaitininkais kviečiame ne tik žinomus mūsų mokslininkus, bet bandomė atrasti ir naujų jėgų, kurios pažvelgtų į mūsų gyvenimą iš kito taško, naujų savo studijose atrastų faktų šviesoje.

Savaitgaliai būna atidaromi penktadienio vakarone (šiame spalio 30 d.) Jaunimo centro kavinėje. Šeštadienio paskaitos vyksta Čiurlionio galerijoje, o „Ateities“ vakaras Jaunimo centro didžiojoje salėje. Sekmadienio programai persikeliam į Ateitininkų namus Lemonte.

— Kokiai publikai skiriami šie savaitgaliai?

— Mes tikimės pritraukti ir jaunąją, ir vyresniąją kartą. Vyresniesiems norime parodyti naujas mūsų jėgas, kurios ateina su savo žinių bagaža ir mūsų kultūrinį bei visuomeninį gyvenimą. Jaunesniuosius norime supažindinti su vyresniosios kartos kūrėjais, duoti jiems progą pažinti save per savus.

— Ar šis savaitgalis turi kokią

vienijančią temą?

— Taip, ją pavadiname „Lietuvių tautos fizinis ir dvasinis išlikimas“.

— Girdėjome, kad Akademinių savaitgalio programoje dalyvaus Vytautas Skuodis. Kada jį galėsime išgirsti?

— Akademinių savaitgalį pradėjome organizuoti beveik prieš metus. Tada dar visai nesitikėjome, kad Vytautas Skuodis šiuo laiku bus su mumis Chicagoje. Mes džiaugiamės su juo ir jo šeima jų laisvę ir pakvietėme pakalbėti mūsų savaitgalio tema: „Lietuvių tautos fizinis ir dvasinis išlikimas“. Jei jo sveikata leis, jis sutiko tai padaryti penktadienį, spalio 30 d., 7:30 v.v., per šio Akademinių savaitgalio atidarymą Jaunimo centro kavinėje. Bus labai įdomu išgirsti jo nuomonę apie lietuvių tautos ateitį.

— Kokias paskaitas išgirsime šiame savaitgalyje?

— Dr. Saulius Sužiedėlis (iš Washington, D.C.) nagrinės vokiečių okupacijos istorinę metodologiją ir OSI. Prof. dr. Romas Vaštoka (Toronto) pažvelgs į genocidą iš visuotinės perspektyvos ir svarstys jam demesio stoka. Jonas Pabedinskas žvelgs į žydų ir lietuvių santykius ir perduos savo išpildžius iš pasikalbėjimų su Lietuvos žydais Izraelyje. Sekmadienį išgirsime prof. dr. Bronių Vaškelių (UIC lituanistikos katedros vedėjas), analizuojantį žmogaus ir pasaulio koncepcijas šiuolaikiniuose okupuotose Lietuvos romanuose. Savaitgalis bus uždarytas rašytojo Juozo Kraliaus (Toronto) paskaita apie lietuvių rašytojų ir literatūrą kultūriniuose mainuose.

— Ar šis savaitgalis turi kokią

surengtose parodose. Pats raidžių dydis, jų išskaidymas ir nuspaulinimas yra kūrinyje pats savyje. O kur dar aukštos kokybės, raiškių judesių labai darnios, neperkrautos iliustracijos, pasigėrėtina dailininko puiki, švari ir preciziška grafikos technika, kuria jis išsireiškia meistriskai ir savitai. Tai yra išskirtinė meno kūrinių paroda, kur poetiškas žodis, susitikęs su meniškai įgudusia ranka, sukūrė estetišką darbą, kurio niekur kitur nebeįsivaizduojame ir mums nebus kitos tokios progos juos pamatyti ir jais pasigrožėti.

Ši dailininko Prano Gailiaus darbų paroda iš Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus meno galerijos dabar yra perkeliama į Ateitininkų namus Lemonte. Ten ji bus atidaryta rytoj, sekmadienį, spalio 25 dieną, tuoj po šv. Mišių. Atidarymo žodį tars Juozas Baužys. Dailininko Prano Gailiaus parodą Ateitininkų namuose bus galima pamatyti taip pat dar kitą savaitgalį — spalio 31 — lapkričio 1 d., tada, kai Ateitininkų namų patalpose vyks šiemetinio Ateities akademinio savaitgalio sekmadienio programa.

Milda Tamulionienė

— Ar savaitgalis turi ir meno akcentų?

— Taip. Sekmadienio rytą Ateitininkų namuose atidaroma jaunos dailininkės Viktutės Venclovaitės grafikos darbų paroda. Akademinių savaitgalio dalyviai taip pat turės progą pamatyti dailininko Prano Gailiaus iš Paryžiaus darbų parodą, kuri vyks Ateitininkų namuose nuo spalio 24 d. Taip pat šeštadienį paskaitų metu Čiurlionio galerijoje galėsime gėrėtis ten vykstančia lietuvių fotografų paroda.

— Akademinių savaitgalio metu vyks ir „Ateities“ žurnalo vakaras — kas ten dėsins?

— „Ateities“ vakarą ruošia Chicagoje ateitininkų sėdraugų skyrius, bet pagal tradiciją tai yra Akademinių savaitgalio dalis. Oficialioje vakaro dalyje būna įteikiamos premijos jaunesniems žurnalo bendradarbiams. Po vakarienos šiemet nuotaikingą muzikinę programą atliks „Serenada“ iš Toronto (ją sudaro Edis Norkus, Ramūnas Underys ir Vaidotas Vaičiūnas). Publiką linksmins „Aido“ orkestras (Darius Polikaitis, Povilas Strolia, Tomas Strolia ir Tomas Valaitis). Gal reikėtų priminti, kad vakarui vietos reikia iš anksto rezervuoti skambinant Irenai Polikaitienei (312) 434-2243.

— Žvelgiant į jau visą Akademinių savaitgalių grandinę, ar galima matyti kokią nors kryptį, džiaugtis kokiais pasiekimais?

— Visų šių savaitgalių bendras bruožas yra, kad ribojames kultūriniais, visuomeniniais, politiniais ir panašiais klausimais, neliesdami griežtųjų mokslų. Džiaugtis kokiais pasiekimais būtų gana prizinga. Tačiau manome, kad

istengiamė parodyti ne tik, kad mūsų kultūrinis gyvenimas yra gyvas, bet ir paskatinate prelegentus, ypač jaunuosius, susidomėti lietuviškomis temomis ir gal net pasilikti prie gilesnių tų temų studijų. Ši kiekvieni savaitgaliu įgyjama daugiau patyrimo ir turime planų ir vilčių, kad ateityje jie dar tobulės.

— Kas buvo šių savaitgalių iniciatorius?

— Tai buvo Jono Pabedinsko idėja. Jonas yra labai energingas, daugybę dalykų besidomintis žmogus. Jis jau septinti metai su dideliu pasižventimu dirba šio savaitgalio organizavime.

— Kas paskatino Jus pačią prie šio didelio rengimo darbo jungtis?

— Ateities akademinių savaitgalių mane domino jau nuo pat pradžių. Kai Jonas Pabedinskas pakvietė prisidėti prie jų rengimo, mielai sutikau. Turime labai pajėgų rengėjų komitetą, kurio nariai prisima našta ir išstvermingai atlieka darbą. Pats Jonas Pabedinskas yra pagrindinis šio savaitgalio ramstis. Šiuo metu jis bando sukurti finansinę bazę, kad ateityje, sudarydami programą, galėtume pasižvalgyti ir po platesnius horizontus.

— Dekojame Ateities akademinių savaitgalių rengimo komiteto pirmininkei Mildai Tamulionienei už pokalbį.

•Louis D. L'Amour. **LAST OF THE BREED**. Bantam Books. Kietais viršeliais išleista 1986 metais, minkštais — 1987. 360 psl. Gaunama visuose didesniuose knygynuose.

Tai yra lyg ir nuotykių romanas, mums ypač idomus, nes veiksmas vyksta Sibire ir jame aktyviai dalyvauja lietuviai. Amerikos karo aviacijos majoras Joe Makatozi, išbandydamas moderniąją lėktuvą, rusų pašautas, nukrinta į Beringo sąsiaurį, o iš ten patenka į rusų nelaisvę. Jis yra indėnų kilmės ir gerai nuaugęs atletas. Rusams jis yra nepaprastas grobis, nes jis žino daug svarbių Amerikos aviacijos paslapčių. Iš nelaisvės jis pabėga, be jokių atsargų patenka į laukinę Sibiro gamtą, kuri jam turi suteikti prieglobstį, drabužį ir maistą. Jau rugpjūčio galąs žiauri žiema čia pat. Pirmas sutiktas žmogus yra Jakov. Jis tėvas lietuvių tremtinys, o motina — iš Tungus giminės (nomadai, keliaujantieji su elnių kaimenėmis). Jakov nurodo majorui, kur gyvena jo žinomi žmonės, kurie galėtų padėti jam praleisti žiemą... Jeigu jis tiems žmonėms patiks. Atstumai čia dideli, o Joe Mack yra gaudomas KGB, GRU ir kariuomenės dalinių helikopteriais ir lėktuvais. Pagaliau miškų gilumoje jis suranda kelėta labai primityvių trobelių, kuriose gyvena kelių tautų žmonės, pabėgę iš įvairios valdžios priepaudo. Vadovaujantis asmuo čia yra lietuvių tremtinys, buvęs profesorius Stephen Baronas. Jis ir jo gražuolė dukra Natalija, visų vadinama Talijs, moka daug kalbų. Iš jų Joe Mack pramoksta rusiškai. Vystosi planai pabėgti į Ameriką per Kiniją arba tiesiog per Beringo sąsiaurį.

Lietuviai ir Lietuva knygoje minimi daugelį kartų. Ne visada tiksliai, bet visada teigiamai. Sovietinė sistema vaizduojama tiksliai, gal kartais kiek nuotykiškai. Įdomu ir nesunku skaityti.

Tai jau antra milijoninio tiražo knyga paskutinių kelerių metų laikotarpiu, kurioje pristatomi lietuviai ir Lietuvos problema. Pirmoji — Tom Clancy *The Hunt for Red October*. Abu autoriai mūsų vardo ir aplamai mūsų tautos populiarinimui yra labai daug padarę, ko už jokių pinigų nebūtų galima pirkti. Jiems priklauso mūsų didelė padėka.

J. Dėdinas

Trys kūrinių iš Prano Gailiaus tapybos serijos „Sielrankšluostiai“.